Eduskunnan tulevaisuusvaliokunta

Kuulemistilaisuus keskiviikko 22.11.2017 klo 9.00 / VNS 6/2017 vp/

”Jaettu ymmärrys työn murroksesta”

Asiantuntijalausunto, teemana Osaaminen tulevaisuuden SOTE-maailmassa

Valtioneuvoston tulevaisuusselonteko ”Työn murros ja suomalaisen työn tulevaisuus” on varsin mielenkiintoinen ja kattava selonteko, mutta erityisesti 3.4. Osaamisen muutos osuus jää siinä varsin abstraktille tasolle.

Epävarmuus ja uudistusten keskeneräisyys ovat työhyvinvointia heikentäviä tekijöitä. Vain harvoin on sotealalla toimivien ja siihen läheisesti liittyvien ammattilaisten keskuudessa ollut näin suurta epätietoisuutta siitä, mitä oikeasti tulee tapahtumaan, miten se tapahtuu vai tapahtuuko ollenkaan. Harva muistaa enää, miksi uudistusta tehdään ja mitä sillä tavoitellaan. Muutoksen tarpeen ymmärtäminen, selkeät päätökset ja aikataulut helpottavat toimijoita muutosten läpiviennissä.

Minkälaista osaamisen muutosta tulevaisuuden sote –maailmassa tarvitaan riippuu siitä, mitä uudistuksella tavoitellaan. Muutoksen tarve oli ilmeinen jo pelkästään liian korkeiksi karanneiden kustannusten vuoksi, mutta lähtökohtaisena tavoitteena kai oli integroida sosiaali- ja terveyspalvelut, taata palvelujen viiveetön saatavuus, sujuvuus ja tasapuolisuus kustannustehokkaasti laadusta tinkimättä. Toki euromääräinen kustannussäästö tavoitekin oli asetettu. Kaikkien näiden tavoitteiden toteutuminen edellyttää toimijoiden ja erityisesti lähellä asiakasta työskentelevien ammattilaisten ASENTEIDEN, OSAAMISEN ja TOIMINTATAPOJEN muutosta. Uudistuksen läpivieminen ei onnistu tai onnistuu varsin hitaasti pelkästään rakenteita ja organisaatioita muuttamalla. Vaarana on, että eri sektoreiden aikaisempi toiminta siirtyy sellaisenaan uusiin rakenteisiin ja silloin mikään ei oikeastaan ole muuttunut.

Osaamistarpeissa keskeiseksi nousee luovuus, vuorovaikutus, viestintä- ja työelämätaitojen sekä tiedonhankinta keinojen ja ajankäytön hallinta. Siiloutuneisuudesta ja sektoriajattelusta pitäisi vapautua ja siirtyä ammattikeskeisyydestä asiakaskeskeisyyteen. Muiden ammattilaisten osaamiseen, kustannusrakenteisiin ja palvelujärjestelmään tutustuminen on tarpeen kaikilla toiminnan tasoilla. Oman osaamisen merkitys korostuu, kun ymmärtää oman työnsä tärkeänä osana kokonaisuutta. Tämä kaikki edellyttää koulutuksessa osin laaja-alaisuutta, mutta samanaikaisesti tarvitaan myös huomattavaa tutkittuun tietoon pohjautuvaa erityisosaamista. Korkeakouluissa sujuvat opintopolut, joista välietapeilla voi olla työelämässä ja tulla myöhemmin jatkamaan opintoja on yksi keino kumuloida osaamista ja pitää yllä työhyvinvointia. Tutkimuksen tekeminen työn rinnalla lisää osaamista ja työn merkitystä ja se tulisi olla mahdollista.

Johtamiskoulutuksen kokonaisvaltainen uudistaminen on välttämätöntä. Johtajien perehtyminen sotealaan on kaikilla johtamisen tasoilla tärkeää, mutta vielä tärkeämmäksi muodostuvat

strategiset johtamistaidot, tiedolla johtaminen, uudistumiskykyisyys, idearikkaus ja talouden hallintataidot. Nykyinen johtamiskoulutus on pirstaleista ja epätasaista eikä kokonaisuutta varsinaisesti ole suunniteltu ollenkaan.

Osaamisen muutostarpeeseen on jo herätty, mutta näyttää siltä, että nyt keskitytään enemmän siihen, miten toimijat osaavat toimia uusissa rakenteissa, kuka vastaa mistäkin, miten niitä johdetaan, kuka siirtyy minnekin jne. Sisällölliset tavoitteet ja niihin pääsemisen keinot ovat jääneet vähemmälle huomiolle. Pirkanmaalla teimme viime vuonna ”Osaaminen tulevaisuuden sote –maailmassa” hankkeen, jossa edellä mainitut osaamistarpeet tulivat selkeästi esiin. Lisäksi tunnistimme neljä kriittistä kohtaa, joihin erityisesti pitäisi paneutua sekä käytännön toiminnan järjestämisessä, että koulutuksessa. Tällaisina kohtina nousi esiin 1. sosiaali- ja terveyspalvelujen yhdessä toteuttaminen erityisesti niiden asiakkaiden kohdalla, joilla on runsaasti palvelutarvetta (10-20% väestöstä), 2. perus- ja erikoissairaanhoidon parempi linkkaus toisiinsa ja eriytymisen vähentäminen, 3. Sosiaali- ja terveystoimen johtaminen ja tiedonkulku, sekä 4. asiakkaan osallistaminen ja neuvonnan järjestäminen. Kriittisten, eniten huomiota tarvitsevien kohtien tunnistaminen on tarpeen suurissa muutostilanteissa ja niissä on yleensä suurin osaamisen päivittämistarve.

Koulutukseksi ei riitä pelkästään uusien rakenteiden ja organisaatioiden selittäminen, vaikka sekin tarvitaan, vaan sisältöjen pitäisi nousta niistä tavoitteista, joihin soteuudistuksella pyritään. Idearikkaat ammattilaiset kyllä löytävät keinot, miten tavoitteisiin päästään. Keinoja suunnitellessaan moniammatilliset työryhmät huomaavat myös yhdessä tekemisen hyvät puolet. Sotealoilla on paljon osaamista ja hyvin toimivia käytänteitä, joita ei pitäisi uudistuksessa tuhota, vaan päinvastoin hyödyntää ja edelleen kehittää.

Koulutusta tulisi olla tarjolla kaikilla sotealoilla toimiville ammattilaisille, mutta erityisen tärkeäksi nousevat ammattia täydentävät koulutukset liittyen johtamiseen, palveluneuvontaan tai moniammatilliseen yhteistyöhön. Vastaavat koulutukset pitäisi viedä myös parhaillaan tutkintoaan suorittavien ohjelmiin ja jatkaa tutkinto-ohjelmien sisältöjen suunnittelua hyödyntämällä uusia oppimismuotoja.

Sotealoilla toimivien työhyvinvointi suurten muutosten läpiviennissä on koetuksella, mutta toisaalta näillä aloilla työn merkitys ja arvostus itsessään on erittäin vahva, mikä auttaa jaksamaan.

Tärkeää olisi ymmärtää, että nyt ehkä uhkakuvilta näyttävät asiat (rakenteet, digitalisaatio, robotisaatio, tekoäly) antavat itseasiassa mahdollisuuden uudenlaisiin työn mielekkyyttä ja toteuttamista helpottaviin ratkaisuihin.

Kaija Holli

professori

Tampereen yliopisto